

آموزش تغییر

در کلاس‌های ضمن خدمت معلمان

در سال‌های اخیر، به علت بروز تغییراتی در برنامه‌های درسی، و درس ریاضی، همسوسازی کتاب‌ها با برنامه درسی ملی، ارزشیابی توصیفی، ایجاد پایه ششم در دوره ابتدایی و... برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت برای معلمان دوره ابتدایی رونق گرفته است. مدرسان این کلاس‌ها که معمولاً از معلمان با تجربه مناطق هستند، برای مدتی در پایتخت آموزش می‌بینند و سپس تغییرات برنامه را به معلمان دیگر مناطق منتقل می‌کنند. این قبیل کلاس‌های ضمن خدمت بسیار مورد نیاز معلمان هستند و آن‌ها معمولاً استقبال خوبی از آن‌ها به عمل می‌آورند. البته گاهی این استقبال تنها از لحاظ کمی است و متأسفانه کیفیتی به همراه ندارد. وقتی در پایه‌ای، در یکی از کتاب‌ها تغییراتی ایجاد می‌شود، همه معلمان آن پایه در هر منطقه موظف‌اند در کلاس‌های ضمن خدمت شرکت کنند و تغییرات ایجاد شده را آموزش ببینند. اما آیا آموزشی با کیفیت نصیبشان خواهد شد؟

می‌کنند با گرفته شدن وقتشان، نه تنها از آموزش و درک تغییرات وامانده‌اند، که حتی به ارزش وقتشان و کارشان توهین نیز شده است.

● **بالا بودن کیفیت کلاس‌های مبدأ در مرکز یا پایتخت؛** متأسفانه گاهی مدرسان برای آموزش دیدن در مرکز جمع می‌شوند، در حالی که خود کلاس‌های مرکز (پایتخت) از کیفیت بالایی برخوردار نیستند. و به این ترتیب، مدرسان می‌مانند که با دست خالی، برای همکارانشان در مناطق چه کنند! گاهی اوقات خصوصاً در سال‌های اخیر، به علت شتابزده بودن برخی تغییرات، کلاس‌های آموزشی این تغییرات در مرکز چندان پخته نیستند و این ناپختگی مبدأ به سراسر مناطق اشاعه می‌یابد. این ناپختگی‌ها شکاف بسیار زیادی بین برنامه درسی «قصد شده» و «کسب شده» در سراسر کشور ایجاد می‌کند.

● **وجود معلمان و مخاطبان با انگیزه و دارای اطلاعات پایه؛** با اینکه کلاس‌های ضمن خدمت مرتبط با تغییرات برنامه درسی، برای همکاران و معلمان ضرورت بسیار دارد و معلمان باید در آن‌ها شرکت کنند تا بتوانند در مدرسه مطابق

پاسخ مثبت به این سؤال در گرو وجود شرایطی است که این کلاس‌ها باید داشته باشند:

● **وجود مدرسی مجرب؛** یکی از این شرایط، وجود مدرسانی مجرب و فرهیخته برای این کلاس‌هاست؛ مدرسانی که علاوه بر داشتن مدرک دانشگاهی بالا، معلم پایه مربوطه نیز باشند، با آشنایی قبلی از تغییرات برنامه درسی و درک آن تغییرات و نیز آشنایی با شرایط کلاس درس و دانش‌آموزان، بتوانند معلمان را به درک درستی از برنامه جدید برسانند. در این سال‌ها، دستورالعمل‌ها و بخش‌نامه‌هایی که مرکز روانه مناطق می‌کند، از آن‌ها می‌خواهد فردی را به مرکز معرفی کنند که چنین ویژگی‌هایی را داشته باشد. اما اتفاقی که گاهی در برخی از استان‌ها و مناطق می‌افتد، این است که در انتخاب مدرس، به ملاک‌های دیگری غیر از موارد گفته شده توجه می‌شوند، در پی این وضعیت، کلاس‌های آموزشی به دست مدرسانی سپرده می‌شود. که کاملاً از مدرسه و فضای کلاسی دورند و بی‌شک نمی‌توانند راهنمای مناسبی برای دیگر معلمان باشند. اینجاست که کلاس‌ها به فضایی برای تعریف کردن خاطرات تبدیل می‌شوند و مخاطبان احساس

تغییرات برنامه عمل کنند، اما گاهی مدرسان اذعان می‌دارند که همکاران برای یادگیری انگیزه‌ای ندارند و فقط به خاطر گرفتن گواهی و بالا رفتن امتیاز ارزشیابی سالانه یا به اجبار مدیر، در این کلاس‌ها شرکت می‌کنند. بی‌شک انگیزه‌هایی به این شکل، باعث افت کیفیت کلاس، دلخوری و دلسردی استاد و مدرس، و بی‌حرارتی و نبود نشاط در کلاس می‌شود. گاهی نیز برخی معلمان شرکت کننده، حداقل اطلاعات لازم درباره موضوعات مطرح شده را ندارند و یا اطلاعاتشان بسیار کم و ناکافی است. در همین زمینه، یکی از مدرسان ریاضی که امسال همراه با تغییر برنامه درسی ریاضی چهارم، به همکاران منطقه‌ای نحوه آموزش ریاضی را تدریس می‌کرد، گله از این داشت که برخی معلمان حتی نمی‌دانند قاعده مثلث چیست؟ ارتفاع کدام است و ...

به هر حال، اطلاعات پایه‌ای معلمان، انگیزه بالای یادگیری و داشتن شور و اشتیاق یادگیری، از ضرورت‌هایی هستند که به کلاس‌های ضمن خدمت رنگ و بویی از جنس کیفیت و کارآمدی می‌دهند. و در صورت نبودشان، رخوت و دلزدگی به کلاس راه می‌یابد.

● **پذیرش تغییر؛** معلمان غالباً در برابر تغییرات برنامه درسی مقاومت می‌کنند. این مقاومت گاهی از همان حضور در کلاس‌های ضمن خدمت شروع می‌شود و باعث به هم ریختن نظم کلاس و منحرف شدن مباحث درس می‌شود. گاه نیز به صورت پنهان در کلاس‌های درس خود معلمان اتفاق می‌افتد؛ به‌طوری که این قبیل معلمان با اینکه بدون مخالفت در کلاس‌های ضمن خدمت شرکت می‌کنند و کاملاً در جریان برنامه درسی قرار می‌گیرند، در کلاس‌های خود، باز همان برنامه قبلی را پیش می‌گیرند و از تغییر، به معنای واقعی، سر باز می‌زنند.

آنچه گفتیم، به کلاس‌های ضمن خدمتی مربوط می‌شود که هم‌راستا با تغییر برنامه درسی تشکیل می‌شوند و قصد آموزش و آگاه‌سازی معلمان از تغییرات را دارند. این قبیل کلاس‌ها درصد بالایی از کلاس‌های ضمن خدمت را تشکیل می‌دهند. چون تا برنامه‌ای تغییر نکند، معمولاً

توجیهات مالی آموزش و پرورش، تشکیل کلاس ضمن خدمت را برای معلمان ضروری نمی‌داند. متأسفانه هنوز آموزش ضمن خدمت معلمان در برپایی کلاس‌های نیمه‌حضور و غیرحضور مشکلات زیادی دارد و نتوانسته است از فضاهای مجازی به خوبی بهره‌برداری کند. مثلاً در کلاس‌های نیمه‌حضور، تنها به دادن کتاب و یا سی‌دی به معلمان برای مطالعه در منزل و مقرر کردن زمان امتحان در مرکز اکتفا می‌شود و کیفیت یادگیری چندان مهم نیست. صرفاً گرفتن گواهی ضمن خدمت باعث خوشحالی و انگیزه معلمان شرکت کننده و احتمالاً سپری شدن دوره نیز موجب رضایت برگزارکنندگان دوره می‌شود. در این شرایط، به نقش یادگیری معلمان و کاربست آن چندان توجه نمی‌شود. در این باره، به اتفاقی که اخیراً در برخی از مناطق روی داده است، اشاره می‌کنیم. برخی مراکز ضمن خدمت، به منظور هم‌سو شدن با دنیای فناوری، به تشکیل کلاس‌هایی کاملاً غیرحضور اقدام کرده‌اند؛ به‌طوری که معلم این کلاس می‌تواند به‌صورت اینترنتی ثبت نام کند، فایل محتوا را نیز از طریق اینترنت دریافت و مطالعه کند و با وارد کردن کد پرسنلی خود، امتحان را نیز به‌صورت اینترنتی پس دهد.

این شرایط، شاید در نگاه نخست مدرن و جالب هم به نظر برسد. آنچه گاهی شنیده و دیده شده، این است که در برخی مدارس، تنها یک معلم محتوا را دریافت و مطالعه می‌کند و با وارد کردن کد پرسنلی بقیه همکاران و دوستان، به جای همه امتحان می‌دهد.

به هر حال، آنچه درباره کلاس‌های ضمن خدمت، از حضوری و ضروری گرفته تا نیمه حضوری و غیرحضوری آن، می‌بینیم، این است که دوره‌های ضمن خدمت به توجه و اصطلاحات نیاز دارند. این کلاس‌ها که می‌توانند در آموزش معلمان در حین خدمت، نقش بسیار سازنده‌ای داشته باشند، نیازمند اقداماتی برای رفع معایب و محدودیت‌های خود هستند تا بتوانند خود کیفیتی بالا داشته باشند و بر کیفیت آموزش معلمان نیز تأثیر بگذارند.